

jelezte, amely egyébként Avedik Lukács Erzsébetváros monográfiája c. könyvében jelent meg. A vers szerzője *Mindszenty Gedeon /1829-1877/* ismert magyarországi római katolikus esperes volt, aki jelentős munkásságot fejtett ki a líra területén is, mint ahogy a vers is bizonyítja.
Snorhavor nor dári! Boldog új évet!

Dr. Száva T. Sándor - Bécs

„A fény az első teremtmény...”

Érdeemes felidézni - jó idő rá a legsötétebb, decemberi időszak - hogy mi is a fény?

József Attila 1937-ben, élete utolsó évében írta Thomas Mann üdvözlése című versében a gyönyörű sorokat:

*...az igazat mondd, ne csak a valódit,
a fényt, amelytől világlik agyunk,
hisz egymás nélkül sötétben vagyunk.*

Decemberi összefoglalónk címe azért került idézőjelbe, mert valóban idézet (a későbbiekben még szó esik róla). A fény az első teremtmény - alapvetően egyszerű megállapítás, éppen azért, mert nagyon fontos. Alapvető igazság, amely az Ószövetség első mondataiból következik - éppen ezért elgondolkodtató.

De kezdjük decemberi összefoglalónkat az egyházi újévvvel. A katolikus liturgia szerint ugyanis elkezdtük immár az új évet.

Advenio, advenire... Ugye, nem nagy vétek, ha olvasóinkat réges-régi, gimnáziumi latinórákra emlékeztetem? „Advenio, advenire” - latin ige, jelentése „eljön, megérkezik”. (A latin szótár szerint 4-ik ragozás.)

Nyelvlecke helyett azonban pillantsunk inkább kulturális „szótárunkba”. Ebből a latin igéből származik ugyanis az „advent” ige név: jelentése „eljövetel”.

Várjuk, hogy eljöjjön...

Emberi mértékkel mérve olyan igen hosszú egy év s oly sok hordaléka van. Vajon, az év lefolytának mi a hordaléka? Hiszen a folyók nem csupán a partot mossák alá, hogy aztán a mart leszakadjon, a hordalék gyakran a legjobb televénnyé válik. A Nílus ismétlődő áradásaira hatalmas, napfényesnek látszó kultúra épült, az ókori Egyiptom, Hórusz napisten birodalma. Lám, lám, megint a fény...

Polgári évünk utolsó hónapját előző, novemberi számunkban Borbálával zártuk, nézzük hát Miklóst. A gyermekek számára cipőtisztító Mikulás - mint oly sok, más népszokás - nálunk természetesen az általános, keresztény hagyományon túl számos, környező nép, illetve kultúra szokás- és hiedelemvilágából származó ragadványokkal alakult olyanná, amilyen ma. A szentté avatott mirai püspök, Miklós életéről semmiféle hiteles adatunk nincs (342 körül halt meg). A legenda szerint egy szegény család három leánya a megélhetés érdekében éppen utcalánynak készült, amikor a jótékony püspök az ablakon át hajított be nekik annyi pénzt, hogy letegyenek szándékukról s „méltó módon” férjhez mehessenek. Némely pravoszláv népnél egyenest „csodatévő Mikolaj” az egykori püspök neve...

Kérdés: miért „visel” a mai Mikulás vörös köpenyt fehér prémszegéllyel? Talán püspöksége miatt fejedelmi díszbe illik öltöztetni, a fehér prémszegély pedig sok-sok ideje már a mesék grafikájában az uralkodói ruhák fehér hermelin-szegélyével jár...? Az bizonyos, hogy német

eredetű jelenség, amely szerint az egykori pogány-germán Wotan, a kettős funkciójú, rosszakat büntető, jókat jutalmazó isten a Mikulás-alakot megkettőzi és szétválasztja. Mellérendeli a krampuszt, aki virgácsot hoz a rosszaknak. A virgács szó eredete a latin virga (vessző), amelyet ugye, nem aranyoznak be, de ha ütnek vele, nagyon fáj...

További kérdés lehet, hogy a mai Mikulás köré rakódott vörös szín (köpeny, sipka, de mindennemű csomagolóanyag is vörös) milyen módon kapcsolódik a vörös szín szakrális jelentéseihez?

Lépjünk azonban tovább 8-ra, amely az Immaculata Conceptio, vagyis a Szeplőtelen Fogantatás ünnepe. Magyarországon is mindig igen komolyan vették ezt a Mária-ünnepet, Lengyelországban például a dogma kihirdetése évében női szerzetesrend is alakult. Ám ismételjük meg, mert nem lehet elégszer ismételni, hogy mit is jelent a „szeplőtelen fogantatás”? Miután amúgyis karácsonyra készülünk, érdemes, idején való ezt felidézni.

Természetesen a keresztény filozófia alapjai mellett ebben a IX. Pius által 1854-ben kihirdetett dogmára hivatkozunk, ám tegyük hozzá, hogy eleve a magyar nyelv mélyebb ismerete is elégséges a kifejezés megértéséhez, mégis folyamatosan félreértik, félremagyarázzák. (Példával élve: az „én fogantatásom” az a tény, amikor szüleim által - édesanyám méhében - megfoganak - teológiai értelemben: attól a pillanattól kezdve létezem). Mária fogantatása tehát... mondjuk-e tovább? Mária, Jézus anyja volt kiválasztott arra, hogy majd ő hozza világra a Megváltót, ezért már **fogantatása pillanatában** mentes volt az eredendő büntől (attól, amellyel ugyanezen teológiai értelmezés szerint mindannyian születünk, fogantatásunktól kezdve). Ennek emlékünnepe a Szeplőtelen Fogantatás.

Magyar kultúrkörnyezetben ehhez az ünnephez kötődik a Napba öltözött asszony gyönyörű képzete, amelyről korábban, az augusztusi Nagyboldogasszony és a szeptemberi Mária-nap révén már tettünk említést.

Másutt élő olvasóink megértését kérve kell fölemlítenem, hogy Budapest egyik igen forgalmas pontján, a budai Batthyány utca derékmagasságában van a kicsike Mária-tér, rajta egy Immaculata szobor árválkodik, ma már ritkán áll meg előtte járókelő. E sorok írója az 1960-as évek elején, az akkortájt arra járó 5-ös autóbusszon zötykölődve belvárosi munkahelye felé, reggel hét óra tájt jónéhányszor látta, amint egy öregasszony gyertyát gyújtott a szobor előtt, majd letérdelt a nyílt járdán és imádkozott. Anakronisztikus látvány volt, de megható...

13-a a sokat emlegetett Luca, latinosabban szent Lucia. A hozzá kapcsolódó különféle hiedelmek homályos kapcsolatban állnak egymással, mint Bálint Sándor írja Ünnepi Kalendáriumában: „csak részben hozható kapcsolatba az ókeresztény szűz alakjával”, aki 310-ben halt meg. Egyértelmű, hogy a Luca napjához Európa-szerte kapcsolódó népi szokások (a globalizációt ugyanis nem mostanság találták ki) különféleképpen elsősorban a közelgő napfordulóhoz, a fény ünnepéhez, a „meghal a régi, jöjjön az új” szertartásaihoz tartoznak, annak maradványrészei.

December 17-én Lázár napja. Manapság a magyar kultúrkörben viszonylag ritka név, amely a Biblia részeit, annak szereplőit keverő hagyományvilágban gyakori tévedés áldozata. Van ugyanis egy „példabeszéd-Lázár”, a gazdag, és a koldus Lázár alakja, akit Lukács evangéliuma szerint Jézus egyik példabeszédében említ; és van a másik, a „példaszerű” Lázár, Mária és Márta bátyja, akit viszont Jézus Betániában feltámaszt halottaiból. A kettő nem egy, ám összeolvadt s lett az idők során a név gyakorivá, kedvelté.

Máig közkedvelt s az egyik leggyakoribb férfinév az egész keresztény kultúra területén Tamás. December 21. napja a kételkedő Tamásé, Didimuszé, aki addig nem hisz, amíg ujjait Jézus seibe nem teszi, stb... A szkeptikus, de végülis őszinte apostol alakján kívül Tamásokat számosat ismerünk, akik méltók az említésre is, de arra is, hogy nevüket máig büszkén viseljék a

Tamások. Itt van mindjárt az ágostonrendi Kempis Tamás, leghíresebbjük viszont Akvinói, a nagy filozófus. Maradjunk hazai tájakon: határainkon túl is számon tartják Kolozsvári Tamást, aki 15. századi erdélyi festő volt, a híres garamszentbenedeki fél-gótikus fél-reneszánsz szárnyasoltár festője.

Most pedig 24-éhez érkeztünk. Szentestéről sokszor és sokféleképpen emlékezünk, bizonyára a magyar sajtó is teli lesz - nagy helyesen - különféle aktuális írásokkal. Mi viszont ezúttal a Szenteste dátumát így tiszteljük meg:

„A fény az első teremtmény...”

Ismételjük decemberi krónikánk címét... ezt a félmondatot Dávid Katalin művészettörténésztől, aki november 29-én a Nagytétényi Kastélymúzeumban a *Karácsony a kastélyban* című kiállításnyitó beszédében mondotta el.

Vessük közbe: érdekelhet-e minket a *Karácsony a kastélyban*, ha egyszer nincsen kastélyunk? Igenis, mert értelmes, mutatós, őszinte kastélyt mindannyian építhetünk önmagunkban. Nem kell hozzá telek, téglá, épületszobrász... Ezt sugallta nekünk megnyitó beszédében *A teremtett világ misztériumának szerzője* is.

A Kastélymúzeumba (lapunkban esett már szó róla megnyitása alkalmából, a 2001. évfolyamban) érdemes elfáradni Nagytétényig - egyetlen feltétele az őszinte érdeklődés. Ne tessék konzum-szemlélettel végigjárni a termeket:

- Mondd, nyuszikám, el tudod képzelni ezt a szekretert a mi ebédlőnkben?

- Mondd, fiam, hogy nézne ki ez a mi hálósobánkban? Beférne ez a kredenc a nappalinkba?

Ne higgye, kedves Olvasó, hogy olcsó vicceket írunk. Kevés olyan van közöttünk, akinek ebédlője, hálósobája, nappalija van s lehetősége arra, hogy darabonként milliókba kerülő bútorokkal rendezze be. De ha betévedhetünk a budapesti Országházba s ott meglátjuk teljes valóságában Munkácsi Honfoglalás című képét - arra gondolunk-e, hogy miként mutatna a saját szobánkban? Nem, csupán egyszerűen tetszik.

Ha élvezni tudjuk azt, ami szép... s akkor más kastély nem is kell hozzá, mint saját énünk. Legyen az a kastélyunk.

És most vissza a kezdethez: Dávid Katalin, a nagyhírű művészettörténész a karácsonyi ünnep révén is leglényegesebb témájából adott ízelítőt: a jelképek, azok lényege, divatos kifejezéssel a „mögöttes tartalom” volt mondandója lényege.

Ennek a rövid, velős megnyitónak egyik megállapítása volt az előbb idézett félmondat: a fény az első teremtmény. Bizonyára mindannyian olvastuk (s ha nem, akkor még nem késő!), de egykori hittanórákon legalább leegyszerűsített változatában találkoztunk vele:

Kezdetkor teremtette Isten az eget és a földet. A föld pusztá volt és üres, sötétség borította a mélységeket és Isten lelke lebegett a vizek fölött. Isten szólt: „Legyen világosság”, és világos lett. Isten látta, hogy a világosság jó. Isten elválasztotta a világosságot a sötétségtől. (Mózes I. könyve, A teremtés, 1,1-4. - a Szent István Társulat 1987-es kiadása szerint.)

Csak azért, hogy magyar nyelvünk színeit is megőrizzük, olvassuk el ugyanezt a négy verset Károli Gáspár immár négy évszázados fordítása szerint is:

Kezdetben teremté Isten az eget és a földet. A föld pedig kietlen és pusztá vala, és setétség vala a mélység színén, és Isten lelke lebeg vala a vizek felett. És monda Isten: Legyen világosság; és lőn világosság. És látá Isten, hogy jó a világosság; és elválasztá Isten a világosságot a setétségtől.

Lényege minden ünnepnek, hogy a fényhez kapcsolódik - mondotta Dávid Katalin, majd szép